

Haffner Anikó

Színésznők közéleti szerepben

Életutak a 20. századból

A politikára, társadalmi életre hatni vágyó, a férfiak döntéseit megváltoztatni képes nő modellje már Arisztophanész drámáiban megjelenik (*Lüszisztraté, A nők ünnepe, A nőuralom*) – miközben nők színpadon nem léphettek fel. Tanulmányomban 20. századi színésznők közéleti szereplését vizsgálom, bemutatva azokat a kivételes társadalmi mobilitást példázó karriereket, amelynek révén politikai tényezővé válhattak. A három pályakép jól példázza, hogy a hatalom, akár kommunista eszmén, akár populista ideológián, akár monarchikus államformán alapult, felismerte és céljai érdekében felhasználta azt a lehetőséget, amelyet a művésznők személyisége, karizmája magában hordozott.

Madame Mao, a „vörös császárnő”

Csiang Csing 1914-ben született a kelet-kínai Santung tartományban található Csucseng városában, Li Jün-ho néven. Édesapja harminc évvel volt idősebb az édesanyjánál, és hatéves korában elhagyta őket. Ezután anyja prostitúcióra kényszerült, őt pedig nagyszülei nevelték. Tizennégy éves korában megszökött egy utazó színtársulattal, s mivel nagyszülei látták, hogy a színészi pálya melletti elköteleződése megingathatatlan, megengedték neki, hogy beiratkozzon a színészakadémiára. Az iskola 1930-ban bezárt, és ekkor, tizenhat évesen, engedve a nagyszülői nyomásgyakorlásnak, férjhez ment, de házassága csak néhány hónapig tartott. A válás után a egyetemen tanult tovább, ahol a színház mellett a kommunista eszmék is megérintették. Sanghajban kezdte színészi karrierjét, és itt már aktív politikai tevékenységet folytatott. Rendszerellenes darabokban lépett fel, kormányellenes szórólapokat osztogatott, e tevékenységéért 1934-ben három hónap börtönbüntetésre ítélték. Legnagyobb színházi szerepe Ibsen Nórája volt, amely a kritikusok körében is elismertté tette, és amely számos filmes felkérést hozott számára.¹ 1937-ben a japánok elfoglalták Sanghajt, és az ekkor már Lan Ping művésznevet viselő színésznő Jenan városában folytatta karrierjét. Itt ismerkedett meg 1939-ben a harmadik házasságában élő, nyolc gyermekes kommunista pártvezérrel, Mao Ce-tunggal, akivel hamarosan házasságot kötött, és aki a Csiang Csing nevet adta neki. A gyönyörű, hajlékony termetű, kellemes hangú, még a kommunista egyenruhában is vonzó színésznő Mao minden előadásán megjelent, az első sorban foglalt helyet, onnan tette fel rajongva a kérdéseit Maónak, így vetette észre magát a pártvezérrel.²

Mao a „kulturális forradalom” megindításával juttatta politikai szerephez feleségét. A mozgalom azon az ideológián alapult, hogy a kultúra akkori vezetői, képviselői a Mao Ce-tung-i eszmékkel ellentétes irányvonalat képviselnek. A valódi cél az ő felszámolásuk volt, bár névleg a városi és falusi lakosság közötti különbségeket akarták csökkenteni,

megszüntetve a még meglévő feudális, kapitalista viszonyokat. Amikor Mao harmadik feleségétől elvált, és feleségül vette Csiang Csinget, a párt vezetői kikötötték, hogy nem szólhat bele a politikába, így művészeti kérdésekkel foglalkozott, és egyre nagyobb befolyásra tett szert. Vezette a párt propagandaosztályának filmrészlegét, majd a kulturális minisztériumban foglalkozott filmügyekkel, és 1964-től már ő irányította a kínai színpadi művészetet.³ Kínában 1966. május 16-át tekintették hivatalosan a kulturális forradalom kezdetének, amikor a Kínai Kommunista Párt Politikai Bizottsága megvonta a bizalmat a kulturális ügyekért felelős Peng Csentől, és új, később a „négyek bandája” néven elhíresült kulturális forradalmi csoportot hozott létre. Tagjai Mao bizalmas belső köréből kerültek ki, Csiang Csing mellett Csang Csun-csiao, Van Hung-ven és Jao Ven-jüan.⁴

Kínában évszázadok óta a színház volt a legnépszerűbb műfaj, az irodalomnál és a filmnél is nagyobb hatással bírt az emberekre. Gazdag színházi élet virágzott Kínában egészen 1964-ig, történelmi drámákat, klasszikus operákat, daljátékokat, táncjátékokat adtak elő a sajátos színészi technikával dolgozó kínai színészek. Sokuk már gyermekkorától egy-egy speciális szerepkörre készült, sokrétű mozgáskultúrát sajátított el. A „kulturális forradalom” jegyében a klasszikus darabok előadását megtiltották. A „forradalmi színház” lényege az volt, hogy a szereplőkben a tömegek magukra ismerjenek, parasztokat, munkásokat, katonákat ábrázoltak hősként, az osztályharc győzteseként. Mivel a propaganda-jellegű darabok művészileg nem képviseltek magas színvonalat, a hagyományos színházzal nem vehették volna fel a versenyt. A hagyományos színház és színjátszás bírálata felszámolással végződött. A színészeket falura küldték, hogy a kemény fizikai munka a világnézetüket is átalakítsa.⁵

A szocialista nevelés eszközeiként tekintették az operát is. Csiang Csing „forradalmi minthaoperákat” hozott létre azzal a céllal, hogy Mao tanításait közvetítse.⁶ Kevés ilyen képződmény jött létre, és évente csupán három-négy előadássorozatot tartottak, olcsó belépőjegyekkel. A nők az eddigi kínai színjátszás hagyományával ellentétben nagyobb, fontosabb szerepet kaptak ezekben a darabokban, amit Baracs nem kizárólag a női egyenjogúság fejlődési jelének tulajdonít, hanem Csiang Csing hatalmi törekvéseinek is. Szerinte a női vezetők erőnyeit kívánta hangsúlyozni, felkészítve a népet arra, hogy Mao utódjával fogadják el őt.⁷ Ezt támaszthatják alá a magasztaló cikkek Lu és Vu császárnőről, akik férjük halála után kerültek trónra.⁸ Mao a művészet minden formáját feudális, kapitalista elemnek minősítette, számos műemléket, városfalat, diadalívet, ősi templomokat, síremlékeket leromboltatott. A „kulturális forradalom” támadást indított az egész értelmiség ellen. Sokakat letartóztattak, átnevelő iskolákba vagy falura száműzték, az alkotó-és kutatómunka minden lehetőségét megszüntették. A főiskolákon és az egyetemeken öt-hat évig nem is volt oktatás.⁹ A régi könyvek terjesztését betiltották, az a néhány könyv, festmény és dal pedig, amely ebben az időben született, Mao eszméit hirdette, mind őt dicsőítette.¹⁰

A személyi kultusz Mao mellett Csiang Csinget is érintette. Az újságok minden tevékenységéről beszámoltak, hívei a „forradalom irodalmi és művészeti zászlóvivőjének” tekintették, Dantéhoz (!) hasonlították. 1967-ben tagja lett a Kínai Kommunista Központi Bizottságának, majd 1969-ben a KKP először választott be politikai bizottsági tagjai sorába két nőt, Je Csünt, Lin Piao hadügyminiszter feleségét és Csiang Csinget.¹¹ Később, amikor Mao a betegsége miatt a háttérbe vonult, Csiang Csing az ő nevében lépett fel, tárgyalt államfőkkel, fogadott külföldi vendégeket.¹²

Az özvegyet Mao halála után, 1976-ban letartóztatták. 1980. november és 1981. január között folytatták le a „négyek perét”, amelyben a kulturális forradalom zászlaja alatt elkövetett szörnyűségekért Csiang Csinget először halálra ítélték, majd büntetését életfogytiglani börtönbüntetésre változtatták.¹³ Őt és társait többek között bűnösnek találták „mintegy 730 ezer üldözésében és 35 ezer halálba kergetésében”.¹⁴ Madame Mao így védekezett: „Mao elnök kutyája voltam. Akire ráuszított, azt megharaptam.”¹⁵ Mao valóban hamar ráunt a feleségére, külön rezidenciára költözött, és csupán kihasználta a rendkívül gyenge idegállapotú Csiang Csinget. Chang-Halliday szerint egyenesen koncként dobta az őt követő hatalom vezetői elé, amikor is élete utolsó szakaszában a saját hátralévő idejének nyugalmaért, biztonságaért felajánlotta a felesége és a „négyek bandájának” másik három tagjának életét.¹⁶ Csiang Csing 1984-ben az egészségi állapota és kora miatt a börtönt elhagyhatta, otthonában élt házi őrizetben, mígnem 1991-ben öngyilkosságot követett el.

Evita Perón, az „argentin szivárvány”

Maria Eva Iburguren Duarte 1919. május 7-én egy argentin kisvárosban, Los Toldosban született házasságon kívüli, törvénytelen gyermekként. Édesapja Juan Duarte földbirtokos már házas volt, amikor beleszeretett egyik háztartási alkalmazottjába, Evita édesanyjába, és öt gyermekük született. Bár apjuk nem hagyta el az első feleségét, és az abból a házasságból született gyermekeit, mégis gyakran felkereste második családját is, ezért a gyermekek kötődtek apjukhoz. Juan Duarte korai halálát követően azonban a felesége még azt sem engedte meg, hogy a temetésen elbúcsúzzanak tőle, ez a korán elszenvedett érzelmi sérülés, és a nyomorban, megaláztatásban töltött gyermekkor magyarázhatja későbbi ellenszenvét, amelyet a középosztállyal és az arisztokráciával szemben érzett. Már iskolás korában vonzódott a színpad, a mozi iránt, filmszínésznő szeretett volna lenni. „Minden lehető alkalommal szavalt, és valósággal megmámorosodott az előadott versektől és színdarab-részletektől. Akik ismerték, tanúsították, hogy rendelkezett bizonyos mérsékelt tehetséggel, és szívesen hallgatták.”¹⁷

Tizenhat éves korában Buenos Airesbe költözött, ahol kisebb szerepekben tűnt fel, majd egy rádiójátékban kapta első főszerepét, és ez hozta meg számára az országos ismertséget. 1942-től rádiós műsorvezetőként dolgozott, az egyik legjobban fizetett szakember volt az országban. Szorgalmasan dolgozott, ambiciózus és nagy akaraterővel bíró természete, szépsége és a kritikák által is elismert tehetsége már Perónnal való találkozása előtt megalapozták a karrierjét.

1944-ben, egy jótékonyági gálán találkozott az akkor hadügyminiszterként és alelnökként tevékenykedő Perónnal, erről Evita így írt halála előtt megjelent önéletrajzában: „Odaálltam mellé. Talán ez terelte rám a figyelmét, és amikor odafigyelt rám, megszólaltam és beszéltem, amilyen jól csak tőlem telt: Ha Ön, ahogyan mondja, a nép ügyét a sajátjává tette, akkor én, bármilyen nagy legyen is az áldozat, soha nem fogok elmaradni Ön mellől, amíg csak élek.”¹⁸ Perón később azt állította, hogy nem a színésznő szépsége, hanem a jósága varázsolta el őt. Hamarosan összeköltöztek, de Perón tisztársai társadalmi rangján alulinak tartották a rendezetlen kapcsolatot. A Perón körül formálódó szimpatizáns tábor azonban örült, hogy vezérük közülük, a szegények közül választott társat magának.

Perón a hatalom megszerzésében a munkásokra támaszkodott. Az ebben rejlő lehetőséget felismerve rengeteg reformot hajtott végre a helyzetük javítására, nyolc órás munkaidőt, pihenőnapot, orvosi segílyt, szociális juttatásokat, nyugdíjat vezetett be.¹⁹ Népszerű lett a munkások körében, azonban ellenségeket szerzett a vállalkozók, az arisztokrácia tagjai között. Farrell elnök bejelentette, hogy egy éven belül választásokat tartanak. A kormány politikusai úgy gondolták, hogy az ellenzék megosztása érdekében Perónt el kell távolítani a hatalomból, így könnyebben köthetnek kompromisszumot az ellenzék nagy részével. Még akkor sem ismerték fel a munkások tömegében rejlő erőt. Lemondatták és letartóztatták Perónt. Ekkor Evita szervezkedésbe kezdett. Gyárról-gyárra járva mozgósította a tömeget, népszerűsítette Perónt és politikáját, munkáját, amelyet a nép érdekében, az ő jólétükért folytatott. Perónt szabadlábra helyezték, és 1945. október 21-én titokban összeházasodtak. Az ezt követő időszak az elnökválasztásra való felkészülésről szólt, és ebben Evitának komoly szerep jutott. Fáradhatatlanul agitált, dolgozott, színészi karrierjét feladva Perón népszerűsítése, a peronizmus elterjesztése lett az életcélja. Kampányuk Perón kétségtelenül karizmatikus vezetői személyiségére épült. A peronizmus populista politika volt, széles tömegek számára adta meg a politikába való beleszólás lehetőségét, ideológiai alapját a juszocializmus adta, amelynek középpontjában a társadalmi igazságosság állt. Később Evita jótékonyági tevékenységéről ezt mondta: „Nem filantropia, nem karitás, nem alamizna, nem is társadalmi szolidaritás {*ti. amit az alapítvány és ő végez*} (...) hanem egyszerűen igazságosság. Az alamizna és a jótétemény számomra a gazdagság kérkedése és a szegények megalázásának eszköze (...) Amit én teszek, az nem más, mint visszaadom a szegényeknek (...) amit tőlük igazságtalanul elvettek.”²⁰ Jól felépített programjuk eredményeképpen 1946. február 24-én Perón megnyerte az elnökválasztást. A peronizmus bázisa az 1946-ban alapított Peronista Párt volt, párhuzamos szervezete pedig az Eva Perón által vezetett Peronista Női Párt, amely elsősorban társadalmi és karitatív feladatokat látott el. Bár hangsúlyozta, hogy fontos a nők részvétele a politikai életben, mégis másodlagos szerepet szánt neki a hagyományos női szerepek mellett, mint a családi otthon, anyaság és nemzetfenntartás. Evita többször kiemelte, hogy ellene van a feminista törekvéseknek, véleménye szerint a nő ne vállaljon férfiszerepeket, teljesítse ki önmagát a támogató női feladatokban. Felismerte azokat a társadalomban végbemenő változásokat, amelyek a nők fokozottabb társadalmi szerepvállalásához vezettek, kiállt a női jogok szélesítéséért, ennek egyik eredményeként 1947-ben törvénybe iktatták a nők választójogát. Az ötlet bevált: a következő elnökválasztáson, 1951-ben, a Perónra szavazók több mint fele nő volt.

Evita nem a hagyományos értelemben vett first lady feladatokat látta el, a protokolláris rendezvények háziasszonyi szerepe és a karitatív tevékenységek mellett képességei és motivációja alkalmassá tették a női vezér, a teljes értékű vezetőtárs feladatkörének betöltésére is. Míg Perón irányította az ország politikai életét, addig az ő feladata volt a szociálpolitika, a kultúra, a nőkérdés. Horváth Gyula szerint a források igazolják, hogy elhivatottságot érzett a népe iránt, színészi képességei, karizmája és ambíciója mellett ez készítette folyamatos, élete vége felé már pihenőnap nélküli napi sokszor húsz órás munkára.²¹ 1948-ban létrehozta a María Eva Duarte de Perón alapítványt, ez 1950-től Eva Perón-alapítványként működött, amely karitatív tevékenységek mellett kórházak, iskolák, árvaházak építtetésével, fenntartásával, hátrányos helyzetű fiatalok iskoláztatásának segítségével, szociális kérdésekkel foglalkozott. Argentínát és Perónt képviselve több

európai országba eljutott. Járt Spanyolországban, Rómában, Franciaországban, Svájcban, találkozott Franco tábornokkal, XII. Pius pápával, Charles de Gaulle-lal. Az európai körútról tudósító *New York Times* újságírója szerint a beszédei okosan voltak megírva, és bár a stílusa kissé színpadias volt, fellépései sikert arattak. Rómában pl. 600 fős női hallgatóságnak próbálta elmagyarázni, hogy küzdenek a jogaikért.²² Evita teljes jogkörrel képviselte az elnököt, „a legmagasabb, hivatalos politikába is beleavatkozott. Bőröndjében nagyvonalú kölcsönszerződéseket hozott magával, amelyekre már epedve vártak Franciaországban.”²³

A hívei, a munkástömegek körében olyan népszerűsége tett szert, amely még Perónéval is vetekedett, ő azonban ezt ügyesen kihasználta a peronizmus javára, segítette az „Evita-kultusz” kibontakozását. A média eszközeit felhasználva minden közszereplését megismerhették, a rádió, a televízió, az újságok közvetítették beszédeit. 1953-ban olyan ábécés-könyvet adtak ki, amely „e” betűvel kezdődött (!), sugallva, hogy a gyermekeknek az ő nevét kell elsőként megtanulniuk. Megkapta a Nemzet Szellemi Vezetője címet. Egyre többen szinte szentként tisztelték, és bár a Vatikán elutasította a hivatalos kérést a szentté avatására, sokak számára Santa Evita maradt.²⁴ 1951-ben a Peronista Párt őt jelölte alelnöknek, de ezt a felkérést már nem fogadhatta el, mert egy évvel korábban rákot diagnosztizáltak nála. Meggyengült egészsége és súlyos fájdalmai ellenére részt vett az elnökválasztási kampány eseményein, Perón mellett agitált, kérte a híveit, hogy védjék meg Perónt. „Nem Perónra szavazni (...) hazaárulás.” – mondta.²⁵ 1952. július 26-án, 33 évesen elhunyt.

Életét könyv, film, musical formájában is feldolgozták, őt tartják a legismertebb argentin személyiségnek, az argentin szociális minisztérium épületében 31 méter magas, 24 méter széles és 15 tonnás portré őrzi emlékét.

A történelem olykor megkísérli megismételni önmagát. 1955-ben Perónt lemondásra szólították fel és száműzték Argentínából, és csak 1973-ban tért vissza. Panamában megismerkedett María Estela Martínez argentin táncosnővel, akinek Isabel volt a művészneve, és eleinte magántitkárként, majd 1961-től feleségként élt Perón mellett. A választásokon már alelnök-jelöltként indult, s bár ők nyerték a választásokat, a kormányzásra nem sok idejük maradt. Perón egészsége megrendült és 1974-ben elhunyt. Isabel vette át a hatalmat, mert az alkotmány szerint az elhalálozott elnök helyébe az alelnök lépett, és csaknem két éven át, 1976-ig ő volt Argentína elnöke. Sem karizmája, sem tehetsége nem volt Evitához fogható, nem élvezte a peronista tábor támogatását sem. 1976-ban aztán katonai hatalomátvétel történt, Isabelt házi őrizetbe helyezték, és csak 1981-ben engedélyezték neki, hogy Spanyolországba távozzon.

Grace Kelly, a hollywoodi-monacói hercegnő

Grace Patricia Kelly gazdag, elismert család harmadik gyermekeként született 1929. november 12-én Philadelphiában. Édesapja, John Brendan Kelly ír származású volt, evezősként három olimpiai aranyérmét nyert, majd téglagyárat alapítva hatalmas vagyonra tett szert, később politikai szerepet is vállalt, a Demokrata Párt tagjaként jelöltette magát a philadelphiai polgármesteri címre, és csak néhány szavazattal maradt alul. Édesanyja a gyönyörű, német származású Margaret Katherine Mayer sportoló karrierje után a koedukált Philadelphia Egyetem első női atlétikaedzője lett. Négy gyermekük közül Grace volt

a leggyengébb és a legérzékenyebb. Míg testvérei jeleskedtek a sportok terén, addig ő szívesebben játszott szerepjátékokat a szobájában a babáival. Gyakran volt beteg, asztmás rohamai, hosszú lábadozásai, túlérzékenysége szokatlan volt a szívós, erős, kitartó, bátor Kelly családban. Rövidlátása miatt tizenkét éves korában szemüveget kapott, ami még tovább fokozta önbizalomhiányát.²⁶ A szülők sokat vártak gyermekeiktől, sportolói, hivatásbeli és magánéleti sikereket, egyedül Grace-ről nem feltételezték, hogy bármely téren kiugró teljesítményre lenne képes.

Grace számára megszokott volt, hogy egész életében szülei szeretetéért, elismeréséért küzdött. Testvéreivel együtt szigorú katolikus neveletésben részesült, és a társasági érintkezés minden szabályát megtanulta híresen jó ízléssel rendelkező édesanyjától. Az iskolában szófogadó, engedelmes, zárkózott, jó tanuló kislánként ismerték, akinek azonban a reáltárgyak komoly nehézséget okoztak. Nővérei tagjai voltak a diákszínház körnek, így ő is követte őket, és itt először ért el sikert, a *Fáklyavívők* című előadásban nyújtott alakításáról a helyi sajtó is említést tett. A rokonai közül George Kelly, a nagybátyja állt hozzá a legközelebb, aki színdarab- és forgatókönyvíróként legalább olyan ismert volt, mint Jack Kelly, Broadway-sikerek sora fűződött a nevéhez. Homoszexualitása miatt ő éppoly kívülálló volt ebben a családban, mint a túlérzékeny Grace. A nagybácsi segített meggyőzni a szüleit arról, hogy engedjék az általa olyan vágyott pálya felé, így 1947-ben beiratkozhatott a Színművészeti Akadémiára New Yorkban.²⁷ Itt másodévesként beleszeretett Don Richardsonba, a nála kilenc évvel idősebb tanárába. Rajongása odáig fokozódott, hogy bemutatta a családjának az épp válófélben lévő, zsidó származású férfit. A szülei kegyetlen bosszút álltak, amiért megszegte a család íratlan szabályait, fogadták, majd csúnyán megszégyenítették szerelmét. A kellemetlen incidens után Grace eltávolodott a férfitől, engedve a családi nyomásnak.²⁸ Édesapja szeretetére szomjazva ezután is idősebb férfiak iránt vonzódott, a *Déliidő* forgatásakor romantikus kapcsolatba került Gary Cooperrel, a *Gyilkosság telefonhívásra* felvételein Ray Millanddal, a *Toko-Ri hídjá* forgatása alatt pedig William Holdennel. Ők mind jóval idősebbek voltak nála, és mindannyiuknak volt felesége. Így e viszonyok rövid életűek voltak. 1955-ben Oleg Cassini divattervezővel esett szerelembe, aki elbűvölte figyelmességével, kedvességével, jó neveltetésével, intelligenciájával és érzékiségével, de Grace szülei ezt a kapcsolatot sem támogatták a férfi múltja miatt, a két válás, az ortodox vallás és a két gyermek túl sok volt számukra.

A színésznövendék Grace modellként dolgozott, majd két év iskola után apróbb színházi szerepeket kapott. Első filmszerepét 22 éves korában játszotta, a *Tizennégy óra* című filmben. Filmszínésznői karrierje mindössze öt éven át tartott, 1951 és 1956 között, ám e rövid idő alatt 11 játékfilmben játszott. A *Mogambo*-ban nyújtott alakításáért elnyerte a legjobb női mellékszereplőnek járó Golden Globe-díjat, a *vidéki lány* főszerepéért pedig a Golden Globe mellett az Oscar-díjat is. Alfred Hitchcock először a *Gyilkosság telefonhívásra* című filmjében dolgozott vele, és onnantól mint múzsájára tekintett rá. Grace két további Hitchcock-filmben szerepelt (*Hátsó ablak*, *Fogjunk tolvajt*), később a rendező a *Marnie* főszerepére is őt kérte fel, de ezt már hercegnőként vissza kellett utasítania. Nem csupán a rendezők szerettek Grace-szel dolgozni, partnerei és a stáb is kedvelték kedvessége, profizmusa, allűröktől mentes viselkedése miatt.

Rainer monacói herceggel 1955 tavaszán ismerkedett meg. Részt vett a Cannes-i Filmfesztiválon, és beiktatott a programjába egy látogatást a hercegi palotába. Megismer-

kedésük rosszul kezdődött, mert a *A vidéki lány* délelőtti sajtótájékoztatója elhúzódott. Ráadásul a herceg megváratta őt, két órát késett, mialatt Grace megnézte a palotát, majd amikor az uralkodó végre megérkezett, annyira szimpatikusnak találta, hogy újból megtette vele ugyanazt a sétát.²⁹ Rainer így emlékezett vissza első találkozásukra: „Nehéz lett volna nem észrevennem, hogy Kelly kisasszony nagyon szép. De azt hiszem, sokkal inkább más tulajdonságaival vett le a lábamról. Meghatott a fiatal sztár érettsége és frissessége, műveltsége és érzékenysége. A könnyelműségnek nyomát sem lehetett benne felfedezni.”³⁰

Levelezni kezdtek, és ugyanezen év decemberében Rainer New Yorkban megkérte a kezét. A romantikus tündérmese háttérében azonban a szálakat különböző érdekek, hatalom és pénz mozgatták. III. Rainer a Grimaldi-dinasztia sarja volt. Családja a XIII. századtól uralkodott Monacóban. Bár 1793-ban Franciaországhoz csatolták, Napóleon bukása után a Grimaldi-család visszakapta a birtokát. Az első világháborút követően, 1918-ban Franciaország és Rainer dédnagyapja, Albert herceg egyezséget kötöttek abból a célból, hogy Monaco soha ne kerülhessen idegen kézre, így ha nem születne trónörökös, Monaco elveszítene függetlenségét, és francia tulajdonná válna.³¹ A monacói nép számára fontos volt, hogy Rainer végre feleséget találjon magának. Ám a leendő arának több követelménynek meg kellett felelnie. A herceg évek óta viszonyt folytatott az elvált Giselle Pascal francia színésznővel, a Grace-el való első találkozásáról épp azért késett, mert vele ebédelt. A színésznő többször is kérvényezte a házassága érvénytelenítését, de nem ez volt az egyetlen ellene szóló érv. Háromszor esett át hivatalos orvosi vizsgálaton, de minden alkalommal meddőnek találták. Szakításuk után azonban férjhez ment, és hamarosan gyermeke született.

Nyomás nehezedett Rainerre Arisztotelész Onassis részéről is, aki kora egyik leggazdagabb embere volt, és tőkéjének jelentős részét Monacóban fektette be.³² A görög származású multimilliomos 16 évesen menekülni kényszerült szülőföldjéről, Szmirnából, amelyet a törökök 1922-ben visszafoglaltak a megszálló görögöktől, és koldusszegényen érkezett Argentínába. Néhány év alatt hatalmas vagyona tett szert, hajótársaságot alapított, a második világháború pedig még nagyobb gazdagságot hozott számára. „A hitleri haditengerészet torpedói elkerülték az Onassis hajókat (...) E különös véletlen az amerikai belső elhárítás, a Szövetségi Nyomozó Iroda (FBI) figyelmét sem kerülte el. Az FBI abból indult ki, hogy Onassis argentin állampolgár, és noha Argentína formailag semleges volt, Perón diktatúrája idején a náccikkal rokonszenvezett.”³³ Onassis ellenőrzése alá került a Monte-Carlo játékkaszinó, amely Monaco bevételének legnagyobb részét szolgáltatta. A világ figyelmét a hercegségre kellett irányítani. Onassis Eva Peron példáját látva megérezte, hogy milyen befolyással bír egy színésznő-első asszony karakter egy egész társadalomra. Az ő ötlete volt, hogy hollywoodi színésznőt ültessen a hercegi trónra. Szóba került Marilyn Monroe, Deborah Kerr, Eva Marie Saint és Natalie Wood is.³⁴

Grace Kelly, aki a személyes találkozásuk alkalmával kellemes társaságnak bizonyult, tökéletesen alkalmasnak látszott erre a szerepre. Elegáns és magabiztos volt, jó neveltetést kapott, kitartó és pontos volt a munkájában, türelmesen, empátikusan viszonyult a környezetéhez. Színésznői évei felkészítették őt arra az életre, amelyben minden öröme és bánata közüggé vált, a nyilvánosság előtt zajlott. Fesztelenül mozgott a kamerák, fényképezőgépek előtt, kommunikációját, testbeszédét tudatosan használta, céljainak megfelelően. A találkozásuk után a herceg megnézte néhány filmjét, és úgy döntött, hogy

Amerikába utazik, felkeresi őt. 1955 decemberében Francis Tucker atyával, aki a királyi család főkaplánya, a herceg személyes gyóntatója és tanácsadója volt, meglátogatta Grace-t és családját Philadelphiában. A színésznő épp Molnár Ferenc *Hattyú* című színdarabjának filmes változatát forgatta. Alexandra hercegnőt alakította, akit a trónörökös-höz akar hozzáadni a családja, s bár szerelmes lesz egy másik férfiba, áldozatra készen a trónt, a hatalmat választja. Miután két kényes kérdést rendeztek – Grace-nek át kellett esnie egy orvosi vizsgálaton, hogy meggyőződhesse a termékenységéről, Jack Kellynek pedig kétmillió dollár hozományt kellett fizetnie –, 1956. január 6-án a Waldorf-Astoria hivatalos bálján bejelentették az eljegyzésüket.³⁵ A herceg azt is feltételül szabta, hogy Grace mondjon le a filmezésről, színészi karrierjéről. Így Grace, utolsó filmjének (*Felső tízezer*) befejezése után, elhagyta New Yorkot. Cannes kikötőjében Rainer ötezer alattvalója kíséretében fogadta hercegnőjét. A polgári esküvőt 1956. április 18-án tartották a monacói palota tróntermében. Grace-nek a Metro-Goldwyn-Mayer filmstúdióval 1960-ig élő szerződése volt, és ezt a stúdiónak nem is állt szándékában felbontani. A következő filmje a *Designing Woman* lett volna, de erről az MGM lemondott cserébe azért, hogy a színésznő esküvőjéről *Az évszázad esküvője* címmel dokumentumfilmet készíthessen. A haszon felét a monacói Vöröskeresztnek ajánlották fel, de a hírverés is kifizetődő volt Monaco számára.³⁶

Sajnos a herceg komor személyiségét nem változtatta meg a házasság. Grace-nek nehézséget okozott az udvari viselkedéshez, protokollhoz való alkalmazkodás. A szabad döntési jogát sok mindenben korlátozták, hivatalos alkalmakkor még a palotában is kalapot kellett viselnie, a férjét kizárólag Ófenségeként említhette, ha az uralkodó állt, senki, még ő sem ülhetett le, a nyilvánosság előtt csak franciául beszélhetett, pedig még nem értette és beszélt olyan szinten ezt a nyelvet, hogy biztonságban érezhesse magát.³⁷ A palotát csak az udvarhölgye vagy a férje kíséretében hagyhatta el. A régi barátokkal való kapcsolattartást az udvar korlátozta.

Grace igyekezett megfelelni az elvárásoknak. A monacói nép nem fogadta őt kitörő lelkesedéssel, pedig kilenc hónappal a házasságkötés után már megszületett az első utód, Caroline. 1958-ban a trónörökös, Albert, és 1965-ben még egy kislány, Stephanie. Próbálkozásai, hogy újra színésznőként dolgozhasson, rendre kudarcba fulladtak. Két valóságos témájú filmben szerepelhetett volna, a teljes gázsiját jótékony célokra ajánlotta fel, de a herceg hajthatatlan maradt. 1962-ben Hitchcock *Mamie* című filmjében kapott főszerep-ajánlatot, és a herceg ez alkalommal támogatta az ötletet. Sajtóközleményt adtak ki, amelyben azt is bejelentették, hogy a filmért kapott tiszteletdíjat Grace a hátrányos helyzetű monacói gyerekeknek és a sportolóknak adományozza.³⁸ Terve azonban a monacói polgárság ellenállásába ütközött. A Vatikán megrovásban részesítette Tucker atyát, amiért nem lépett időben közbe, és az ötlet egyáltalán megszülethetett. A környezete egybehangzó véleménye szerint egy hercegnő nem dolgozhat színésznőként. Grace depresszióba esett, bezárkózott a szobájába, még a gyermekeit sem akarta látni.³⁹ Szakítania kellett a múltjával és „csak” hercegnőként tovább élnie.

1958-ban a herceg kinevezte a monacói Vöröskereszt elnökének. Évente kosztümös bált rendeztek, a szervezés Grace feladata volt, a meghívottak között ott volt Sophia Loren, Gina Lollobrigida, Frank Sinatra és még sok régi pályatárs. Szociális érzékenysége folyamatos munkára készítette, a gyermekek, betegek, öregek, hajléktalanok segítségén túl adományokat gyűjtött a természeti katasztrófák által sújtott területeken élőknek,

részt vett jótékonyági gálákon, nemzetközi kampányokban, amelyek az éhínség vagy gyermekbántalmazás ellen próbáltak hatni. Bouyonban az árvák számára gyermekvárost építtetett, létrehozta a Notre-Dame de Fatima óvodát, Cap-d'Ail-on egy idősothont. 1963-tól az Amade (Gyermekbarátok Nemzetközi Szövetsége) elnöke lett, ösztöndíjjal támogatta a továbbtanulókat, az 1965-ben létrehozott Grace Hercegnő Alapítvány a monacói kézművességet segítette, a nevét viselő Központi Kórházat a legjobb, legdrágább műszerekkel szereltette fel, cikket írt egy hetilap számára a természetes szoptatás előnyeiről.⁴⁰ Szívesen foglalkozott a virágokkal, elmélyült a kertészet tudományában, 1968-ban megalakította a Kertbarátok klubját, és nemzetközi eseménnyé váló virágkiállítást rendezett. Védnökséget, elnökséget, szervező szerepet vállalt számos nemzetközi konferencia, szimpózium, tudományos kongresszus, kiállítás, koncert, filmfesztivál, balettest létrehozásában. Kulturális kezdeményezések sora kötődik a nevéhez: 1959-től a palota kertjében klasszikus hangversenyeket szerveztek a legjobb szólisták, zenészek, karmesterek jelenlétével, 1961-ben rendezték meg az első Nemzetközi Televíziós Fesztivált, 1966-ban az első Nemzetközi Tűzijáték Fesztivált, 1970-ben a Monacói Művészeti Fesztivált, 1974-ben az első Nemzetközi Cirkuszfesztivált. 1963-ban férjével megalapították a Nemzetközi Kortárs Művészeti Díjat, 1972-ben megnyitották a Nemzeti Múzeumot. Képességei, színésznői és személyes kompetenciái a kultúra és a politika területén a művész szerepén túl kvázi nagyköveti, kulturális miniszteri pozíció betöltésére adtak lehetőséget számára.⁴¹ Rainer herceg maga nyilatkozta: „Grace hercegnő valamilyen formában az ifjúsági, a kulturális, az egészségügyi és egyben a kölcsönös felelősségvállalási miniszterem.”

A pályáiv azonban fájdalmasan korán megtört. Grace 1982. szeptember 13-án autóbalesetet szenvedett Cap-d'Ail-nál, a hercegségtől néhány kilométerre. A fékrendszer meghibásodása miatt elveszítette uralmát a jármű fölött, a korlátot átszakítva 30 métert csúszott a domboldalon, többször megpördült, majd fejjel lefelé megállt.⁴² Az autóban utazott lánya, a tizenhét éves Stephanie is, ő enyhébb zúzódásokkal, sokkos állapotban került kórházba. Grace Kelly azonban olyan súlyos sérüléseket szenvedett, hogy nem tudták megmenteni.

*

A bemutatott politikusi sorsok tükrözik a kor, a rendszer szellemét, amelyben e színésznők éltek, de a társadalom állapotát, gondolkodását, illetve a nőkhöz és kultúrához való viszonyát is. A téma messze nem lezárt. Más színésznők is említhetők lettek volna, így pl. Vigdis Finnbogadóttir izlandi államfő, az első nő a világon, aki demokratikus választás útján lett köztársasági elnök vagy Melina Mercouri, Görögország első női kulturális minisztere. Mint ahogy érdekes lesz megfigyelni, hogy milyen szerepet vállal férje oldalán a 2012-ben Mexikó elnökévé választott Enrique Pena Nieto felesége, a népszerű szappanopera színésznő Angelica Rivera vagy a 2013-ban hatalomra került kínai államfő, Hszi Csin-ping felesége, Peng Li-jüan énekesnő, műsorvezető.

Jegyzetek

- ¹ Jan Stradling: *A történelem rettegett asszonyai*. General Press Kiadó, Budapest, 2008. 224–227. o.
- ² Jung Chang – Jon Halliday: *Mao. Az ismeretlen történet*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006. 213–214. o.
- ³ Szilágyi Éva: *First Ladyk*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1990. 131. o.
- ⁴ Jordán Gyula: *Kína története*. Aula Kiadó Kft., Budapest, 1999. 323–324. o.
- ⁵ Baracs Dénes: *Virágozzék egy szál virág*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1980. 269–283. o.
- ⁶ Jordán, i.m. 297–298. o.
- ⁷ Baracs, i.m. 303. o.
- ⁸ Szilágyi, i.m. 123. o.
- ⁹ Baracs, i.m. 129. o.
- ¹⁰ Chang – Halliday, i.m. 568. o.
- ¹¹ Szilágyi, i.m. 135. o.
- ¹² Uo. 132. o.
- ¹³ Polonyi Péter: *Kína története*. Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 1994. 243. o.
- ¹⁴ Jordán, i.m. 388. o.
- ¹⁵ Chang – Halliday, i.m. 656. o.
- ¹⁶ Uo. 668. o.
- ¹⁷ Sigrid-Maria Grössing: *Nők fényárnyékban*. Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2000. 153. o.
- ¹⁸ Uo. 146. o.
- ¹⁹ Horváth Gyula: *Perón*. In: Anderle Ádám – Horváth Gyula: *Che Guevara – Perón. Párhuzamos életrajzok*. Pannonica Kiadó, Budapest, 2000. 36. o.
- ²⁰ Uo. 87. o.
- ²¹ Uo. 86. o.
- ²² Grössing, i.m. 179–181. o.
- ²³ Uo. 183. o.
- ²⁴ Horváth, i.m. 89–90. o.
- ²⁵ Uo. 93. o.
- ²⁶ J. Randy Taraborrelli: *Grace Kelly, a monacói hercegnő*. Jokerex Kiadó, Budapest, 2003. 21–22. o.
- ²⁷ Bradányi Iván: *Grace Kelly. Egy hercegnő három élete*. Artemis Kiadó, Budapest, 1991. 20. o.
- ²⁸ Bertrand Meyer-Stabley: *Az igazi Grace Kelly. A monacói hercegnő regényes élete*. Jószoveg Műhely Kiadó, Budapest, 2004. 33. o.
- ²⁹ Taraborrelli, i.m. 54. o.
- ³⁰ Meyer-Stabley, i.m. 94. o.
- ³¹ Taraborrelli, i.m. 45–46. o.
- ³² Bradányi, i.m. 129. o.
- ³³ Gömöri Endre: *Szupergazdagok. Nagy vagyonok története*. Kosmosz Könyvek, Budapest, 1981. 272. o.
- ³⁴ Taraborrelli, i.m. 72. o.
- ³⁵ Uo. 104–109. o.

³⁶ Uo. 128.o.; Bradányi, i.m. 139. o.

³⁷ Taraborelli, i.m. 180–181. o.

³⁸ Meyer-Stabley, i.m. 181–182. o.

³⁹ Taraborrelli, i.m. 196–202. o.

⁴⁰ Meyer-Stabley, i.m. 152–155. o.

⁴¹ Uo. 164–165. o.

⁴² Taraborrelli, i.m. 285. o.

